

80.

Q U Æ S T I O M E D I C A ,
C A R D I N A L I T I I S D I S P U T A T I O N I B U S

manè disceptanda, in Scholis Medicorum, die Jovis decimo-sexto

Aprilis anni M. DCC. XXXIII.

M. LUDOVICO-CLAUDIO BOURDELIN, Regiæ Scientiarum
Academiæ Socio, Scholarum Professore designato, Doctore
Medico, Præside. *Auctore.*

An è Rheumatismo recreatis Pila, prophylacticum?

I.

DOLERE & pati humanum est. Hominis vita, etiam beator, nihil aliud ferè est, nisi doloris & indolentiæ perpetua quædam alternatio. Numerosa hominem circumvenit morborum cohors, illiusque sanitati nunquam non insultat. Felix ille est qui minimis torquetur, sanus, qui rarioribus urgetur malis. Inter tot morbos, quorum undique patemur telis, alii ægrum in vitæ discrimen adducunt, occiduntque non rarò; alii, (dubium an optabiliores, licet periculosi minùs,) quàm relinquunt ægris mortalibus vitam, eam aut suâ pertinaciâ & diuturnitate miseram faciunt, aut *recidivæ* metu & frequentâ precariam. Ex horum genere *Rheumatismus* est. Morbus atrox, contumax, curatu difficilis, & Plethoræ, eamque pressio, ut plurimum, pede sequentis Cacochymix soboles. Adultos quàm pueros, viros quàm fœminas sæpius exercet. Pueris corpus, in horas ampliandum, humorum redundantix minùs patet, quæ in partium incrementum absument. Fœminas, licet ætatis *æmulum* adeptas, à Plethoræ confectaneis morbis vindicat, quæ ipsius Plethoræ effectus est naturalis salutarisque, menstrua purgatio. *Rheumatismi* voce Catarrhum quidam intellexerunt. Si ratio habeatur etymii, *Rheumatismus* est materiæ undecunque ad partem quamvis affluentis appulsus. Voluit tamen Usus loquendi arbitri, ut apud Medicos *Rheumatismi* nomine intelligantur dolores erratici, ab efferâ materiâ ultrò citròque pervolitante oriundi. Arthritidi morbus est congener affinisque. Solâ inter se ambo sede differunt, materiæ similitudine pares, doloris immanitate sæpè æquales. Sublimior est *Rheumatismus* & pomeſſia corporis obsidet. Profundior Arthritis. Ille musculos, iisque super injectas membranas vexat. Hæc Articulorum ligamenta occupat, & in ipsum sævit pericostium. Quantumvis inter se consentire videantur, nonnihil tamen discrepant. Arthritidem, præter cruciatum atrocitatem, significant partis ægræ tumor ruborque. In *Rheumatismo* licet atrociter lancinentur & lacerari quasi sentiantur carnes, nec tument tamen, ut plurimum, nec rubent. Affectat Arthritis quemdam circuitum, & periodicè quasi ex conditò recrudescit. Non item *Rheumatismus*, quantumlibet pronus sit in *recidivam*. Quos quidem semel torſit, ii in posterum ab improvſo illius insultu vix omninò sunt immunes. At nec statis recurrit temporibus, nec servatâ ullâ circuitus lege, sed prout ad reditum invitant partis quæ agrotavit debilitas, & quodlibet in rebus non naturalibus erratum. Pro variis quas infestat Microcosmi regionibus varia infert supplicia, diversaque sortitur nomina *Rheumatismus*. In femore Ischias audit, plebi *ſciatica*. Æmulatur in lumbis Nephritidem, à quâ tamen vomitionis absentiâ discriminatur. Vocant tunc Lumbaginem. Ad thoracis costarumque motores musculos delapsus, difficilem facit respirationem, falsamque non malè simulat Pleuritidem. Nullis demùm parcit partibus, quæ totum aliquandò corpus infestat, & universâ phlogosi deurit tetra lues. Incautus imposuit non semel medentibus falsâ Scorbuti similitudine, mentientibusque luem veneream nocturnis doloribus. Est ubi eò pervenit morbi feritas, ut post longos cruciatus, solidis partibus tono suo spoliatis, & evanescente doloris omni sensu, vitatâ Charybdi delabatur in Scyllam æger, & variè intortis contrâ naturam membræ, nec unâ quasi ferruminatis *ἀγκύλωσι*, quâdam anticipatæ mortis imagine, omni motu destituitur, Silicernio quàm viventi similior. Tot malorum causâ est sanguinis serum falinis plus æquo factum spiculis, membranaceas nervosâsque corporis partes continuò vellicantibus.

CUI morbi indoles probè cognita fuerit, ille de ejusdem causâ minimè dubitabit. Perspectâ in *Rheumatismo* eundi redeundique ab unâ ad aliam partem facilitate, feri fluiditatem & dispositionem ad motum, illius causam esse, nascus quilibet statim odorabitur. Quem aut parum noverunt, aut minùs accuratè descripserunt *Rheumatismum*, illum pro Catarrho habuerunt veteres, nec dubitârunt in caput refundere. Ventriculû alii, alii lienem, hepar ille, hic alia quælibet viscera, prout visum fuit, immerentia culpârunt. Jure an injuriâ, illi viderint, qui nôrunt in sano homine, à suscepto repentino frigore, sæpissimè ortum fuisse *Rheumatismum*. Illius causa remota fieri potest, quidquid sanguinem densat inspissatque. Hinc victus lautior, calenti corpori subitò impactum frigus, indèque prohibitum salubre adeò *Perspirationis* effluvium, nec tam in sanguinem refluxum, quàm effusum intrâ muscularium fibrillarum membranarumque vacuola, pessimo huic affectui ansam præbent non rarò. Spissior scilicèt sanguis vasorum impulsus parum morigerus, ubivis locorum cespitat. Indè humorum minor tardiorque ad cutis poros appulsus. Constrictæ aliundè, quæ tubulorum *Perspirationi* famulantium apicibus insident, epidermidis squammulæ, exhalandis succis eò facilis exitum occludunt, quò segniùs ab infarctis organis illi propellantur. Occluso igitur exitu, negatogue à ponè sequentibus aliis humoribus reditu, quid superest, nisi ut, quâ data porta, effugium quærant, & per minimorum vasorum exilissimas commissuras, viam sibi faciant in partium substantiam. Huic operi totus non est par sanguis. Globulosæ illius partes corpulentiores sunt; lymphaticæ intricatiores; viscosiores lentioresque biliosæ; omnium aptissimæ feri particulæ. Quæ ploratùs instar & lacrymularum per vasorum dilatatos poros exprimuntur. Sui juris factæ, pessimo partes inundant diluvio. Morâ sunt acriores, evolutisque quibus scætant salibus, nervos, membranas, & quidquid est in corpore sensûs exquisiti lacestant continuò, punguntque. *Rheumatismi* causam esse serum, ipsius morbi mores probant. Nulla adest in dolente parte coloris mutatio. Exiguus illam aut nullus elevat tumor, isque facili negotio discutiendus, licèt perseveret dolor. Locum faciliè mutant *Rheumatici* dolores, relicta unâ parte omninò indolente, ad aliam dicto citius transeunt. An non hæc sunt humoris tenuissimi, & causæ maximè mobilis indicia? *Rheumatismo* laborantium sanguis magnæ feri copię innat. Quid verbis opus est? Spontaneo naturæ victricis conamine morbus sæpissimè sudoribus terminatur. Sudoribus autem quid eliminatur? Serum, salsum & acre. Quis æger sudoris in oculum decidui falsedinem non est expertus? Quis, judice & teste linguâ, illud idem de sudore non confiteatur?

I I I.

VIS è *Rheumatismo* recreatus sanum te & à pessimi morbi novo insultu immunem præstare? Quam monstrat natura viam, sequere. Morbum sudoribus sanat sæpissimè; eum sudoribus antevertere ne dubites. Sic & dolori occures, & medicamentorum individuo comiti, fastidio. Est quidem aliquid æquâ lance pensitatis cibo & potu uti. Est aliquid etiam partitis, ut decet, somni vigiliarumque temporibus indulgere. Nec sanitati parum confert ætrem spirare temperatam purumque, & ita imperare animi affectibus, ut nec veterno mens torpeat, nec æstu continuo exandescat. At illa non omnem implent paginam. Excretorum retentorumque summa illi habenda ratio est, qui vult *Rheumatismi* præcavere reditum. Inter excreta, sive copiam spectes, sive necessitatem, sive perennitatem, primas tenet *Perspiratio* insensibilis. Quandiu persistat, res in vado est. Si varia sit, nec sibi constet, sudore compensanda est, & labore allicienda, aut, quæ laboris species est, exercitatione invitanda. Exercitii non unum genus complectitur Gymnastica. Ars veteribus quàm nobis usitator. Nunc pro solo fere est oblectamentum, quæ olim non rarò erat pro medicinâ. Sic Lustâ curabat Hydropisim Oribasius, Gestatione Ætius, Cælius Aurelianus vociferatione. E numero pluribus, quas offert Gymnastica exercitationibus, nulla præcavendo *Rheumatismo* aptior est, quàm Pilæ ludus. Veteribus non incognitus, Græcis & Romanis familiaris, à nostro tamen non nihil diversus. Palæstram in quâ ludentes exercentur Sphæristæ-

rium vocant, desumpto à Græcis vocabulo. Loci structuram nôrunt omnes; ludi leges conditionesque callent non pauci, salubritatem ignorat nemo. Non injucunda est Monomachia Pilæ ludus. Unus cum uno congreditur. Nisi utrique visum fuerit, assumpto utrinque periculi socio, binos binis concurrere. Ludentium quemque lineum vestit indusium & ejusdem materiæ subucula. Caput obteggit pileus, qualis est dormientium. Cingit epigastrium, nodo uno & altero non laxè post terga revinctum mantile. Linea sunt femoralia & tibialia. Calcei è molli alutâ confecti. Sub hac levi pugnatur armaturâ: Quò scilicet ad omnes motus, numeroque propemodum infinitas inflexiones, habilius celeriusque fiat corpus. Mantile corpori circumdare nullus omiserit, nisi ignarus, aut parum cautus. Illud siquidem habet commodi hoc cingulum, quòd & corpus stringendo firmet, & compressis non nihil visceribus hepar fulciat; cujus pondere deorsum tractum diaphragma, inter crebros ludentium subsultus succussusque, respirationem redderet difficiliorem. Necessariæ quidem huic exercitationi sunt vires. Quæ tamen vincendo solæ non sufficiunt. Acri opus est oculorum acie, & judicio. Illâ, fulguris instar adauctam pilam prævidebis, eamque aut declinabis, si è re tuâ fuerit, aut curvato, ne te tangat, salutabis corpore: hoc, Pilæ in parietem obliquâ lineâ impingentis resultum, vel supra suum axem rotatâ casum, certius prænosces. Jam verò quæ motuum varietas? Qui decertantium nisus? Modo supra caput volans pila, non expectato illius resultu, elato brachio excipiendâ est, & demittendâ; modò humi repens eadem submisso reticulo relevandâ. Ludentium alter summis intorquet pilam viribus. Opponit alter pro clypeo reticulum impavidus. Dum ille, pronus in ictum, totus est in feriendo, hic stat suâ mole, totus in impetu sustinendo. Peritiæ tamen minus est in pilâ validè impellendâ, quam in eadem ita collocandâ, ut æmuli fallat industriam. Sphæristerium in duo dividit, ab uno ad alium protensus parietem funis quidam, pendente ad pavementum reti conspicuus. Ludit benè qui supra, malè qui infra funem, sphæram pellit: Eleganter, qui novit ictum ita temperare, ut pila transeundo, funem quasi lambat, & ad sphæristeriū hunc illumve angulum non tam currat, quàm rependo quasi emoriatur. Hinc imbellis sphæræ aut minimus aut nullus resultus; urgens proinde ludenti, corporis celeriter inflectendis necessitas, excipiendæ pilæ major industria, parque remittendæ ejusdem difficultas. Sine technis & dolo non luditur. Artis est unum, oculis & corporis etiam conversione ac situ, locum affectare, & mutatâ subito docilis mandis directione, alium impetere. Sic ictu deluditur hostis insperato. Ad eam, quam attingere velle te simulasti, sphæristerii partem ruit celer, fugientem verò aliorum dum videt pilam, & insequi studet, se se subito summoque nisu recolligit, inde rediturus, quò eum error egerat præcipitem. At ille par pari referet, dolumque dolo vicissim compensabit. Fraudis memor hostis, in eum quem mox deserueris locum, sphæram mittere, quam tu non nisi veloci poplitum auxilio, anhelusque attingas. Quid plura? in eo singularis certaminis genere totus fere, nec sine voluptate laborat homo. Exercentur intuitu oculi, impellendo brachia, manus stringendo, vociferatione & crebrâ respiratione pulmones, multiplice inflexione lumbi, femora tibiarum & pedes cursu, ipsaque mens, dum versat dolos, ratiocinatione.

I V.

SANITATI servandæ convenire exercitium nemo non fatetur. Illud quantæ sit in firmando corpore utilitatis, ipsa docet natura, quæ infantibus & pueris tantam indidit, pro ratione ætatis ad motum propensionem. Naturâ ducuntur, saltant, colluctantur, lascivientes illi naturæ Palæstritæ. An non idem in junioribus quibuscumque animalibus observare est? Certo sanè indicio, motum esse corpori fovendo & roborando maximè idoneum ac necessarium. Sin minùs, novercam ageret non matrem, natura optima, quæ nos ad exercitationis ferè continuæ laborem, eâ præsertim ætate impelleret, quâ loquenti illi soli, libentes auscultamus. Eat enim sanum est corpus, quatenus à Plethorâ immune. Plethoram imminuit exercitatio. Facilis est, & in promptu consequentia. Labore musculi in validiores cietur motus. Ab iis vasa sanguinem deferentia fortius premuntur & sæpius. Indè se-

4.

quitur liquidorum corporis major tritus. Quò illa subiguntur exactiùs, eò secretio-
nibus ipsique nutritioni aptiora evadunt. Nec sunt hæc, verba voceque tantùm. A
labore etiam duro corpus uberius nutritur. Dubitas? Experientiam consule, & ipsi
saltem crede oculis. Quà proportione pars quælibet corporis exercetur & laborat,
eà vires acquirere illam videbis. Quam lata sunt Remigibus pectora! Quales ostentant
humeros Bajuli, quos dorso lumborumque habent musculos! Cantoribus quale
pulmonum robur, quæ vox Stentorea! Quàm lacertosa sunt crura & femora Le-
cticariis! Quàm invicta demum, Pilâ ludere solitis pugni firmitudo! Hæc omnia
quid præstat? Labor, exercitium. Quæ quidem quâ ratione, novi & uberius pabuli
acceffione corpus roborant, eadem eliminandis residuis à nutritione succis,
id est, fovendæ *Perspirationi* inserviunt. *Rheumatismum* facit serum mordax in mem-
branas musculosque delapsum. Extrâ cancellos errare gestienti sero favet san-
guinis spissioris & idcirco tardioris, mora in vasis capillaribus. Hanc sequitur, haud
aliter ac in lacte concrefcente, seri acrioris, à coeuntibus simul aliis sanguinis par-
tibus, expressio & expulsio. Sic solitis vasis exterminatus, inviis invitisque parti-
bus se se insinuat acer Ichor, ingratus hospes, triste relicturus extortæ hospitalita-
tis pretium. Quis sanæ mentis non sentit, illum *Rheumatismi recidiva* minùs fu-
turum obnoxium, qui pessimi morbi causâ prospicere noverit, eam conciliando
vasorum fibræ firmitatem, quæ par sit attenuando sanguini. Unde liquidorum cor-
poris fluiditas major, faciliorque proinde eorundem per cutis spiracula exhalatio.
Quod à pilæ exercitio contingere nullus non fatebitur.

V.

PESSIME de *Rheumatismi* causâ ille judicat qui caput inculcat. Delirantibus
aliis partibus, insons alia damnatur. At in capite non rarò incipit, qui ad alias
partes derivatur deinceps morbus. Indè illius mores inferas, non causam. Ventri-
culus imbecillior, aut malè morata, quæ alimentorum coctioni inserviunt, viscera
causam huic morbo præbent. Fatemur, sed remotam, nec nisi conspirantibus, par-
tium, *transpirationis* materiæ præparandæ & eliminandæ dicatarum, debilitate aut
erroribus efficacem. Nec destruendâ, quam extruximus, morbi ætiologiæ, duce
Avicennâ, objicias status esse *Rheumatismi* parentes. Illud quidem veri quamdam spe-
ciem videtur præ se ferre, morbi que materiæ inconstantiâ & mobilitate fulciri. Quid
enim aère mobilius? Quid subitis loci mutationibus obnoxium magis? Sed ex aëris
facili mobilitate, sequitur difficilior ejusdem intrâ vasorum, poris ubique & undique
perviorum, tubulos incarcerationio. Si alicubi in humano corpore, maximè in
abdominis tortuosis anfractibus regnat Æolus. Ibi ventorum patria, ibi fla-
tuum frequentiores procellæ. Labor est sat durus, iniquies, Sphæromachia.
Ita est, sed inasuetis. Usû fit levior, exercitatos vix fatigat, immò sine
lassitudine oblectat. Aliunde verò, est modus in rebus. Non feret bovem qui tulit
vitulum. At instabis, ut quid illud præcavendo *Rheumatismo* adhibere, à quo sapi-
simè idem morbus desumit originem? Æstate, etiam immoto corpore & quieto,
vel lenior aura Zephyri lassitudines inducit & *Rheumatismum*; quantò magis,
ubi à violentiore exercitio corpus incaluerit. Nec illud diffitemur. Zephyrum tamen
idcirco aut exercitium ne crimineris. Hoc ubi contingit, solus ille culpandus est
qui sudoribus, aliunde salubribus, cum diffuat, non novit sibi à frigore aëris præ-
cavere. Hunc in finem familiaris est Pilâ ludentibus cautio quædam, quam omisisse
credas piaculum. Solent illi, finito certamine, cubiculum celeres ascendere, foco se
se admovere, & citò depositis sudore madentibus ponderosius indutis, fricari. Il-
lud boni frictions conferunt, quòd siccis calidisque linteis sudor accuratè detergatur,
unde minor frigidioris aëris formido; & si quid fortè, à violento sanguinis motu,
succis crassioris minimorum vasorum tubulis hæserit, illud repetito eorundem pressu
foràs propellatur, unde exhalandis humoribus nullus obex, & viæ potentiore.

Ergo è Rheumatismo recreatis Pila, prophylacticum.

Proponebat Parisiis LUDOVICUS-FLORENTIUS BELLOT, Rojanus
Ambianensis, Baccalaureus Medicus, A. R. S. H. à sextâ ad meridiem.